

ŠTVRTÁ KAPITOLA

PÔSOBNOSŤ A SYSTÉM OBCHODNÉHO ZÁKONNÍKA – VZŤAH OBCHODNÉHO ZÁKONNÍKA A OBČIANSKEHO ZÁKONNÍKA

„Existencia špeciálnych právnych odvetví súkromného práva nepochybne predstavuje významné výzvy a pravdepodobne je, z dlhodobého hľadiska vnímané, celkovo právno-systematickou nepríjemnosťou. Tomu sa dá však čeliť len vypracovaním a zdôrazňovaním systematických súvislostí a nie narastajúcim rozpúšťaním normatívnych krížových prepojení. Špeciálne právne odvetvia súkromného práva sú všetkým, len nie autarkickou, od všeobecného súkromného práva oddelenou, materiálou. ... Pokračujúce štiepenie a zosilnená izolácia vedie nesprávnym smerom. Nikdy nemôže byť dostatočne zvýraznená samozrejme subsidiárna aplikácia všeobecného súkromného práva.“

BYDLINSKY, F. *System und Prinzipien des Privatrechts*. Wien : Österreich, 2013, s. 419.

„Neúčelnosť, ba sociálna škodlivosť však vidím v neochote prijať fakt obecného základu. To vedie k resortnému odborníctvu, ktoré odmieta generálnu bázu súkromného práva a jeví zjavné alebo skryté tendencie k budovaniu paralelných duplicitných alebo synkretických systémů, veľmi zťažujúcich komunikáciu zákonodárcu s recipientem normy.“

ELIÁŠ, K. Noblesa civilistické tradície a postmoderné prístupy k občanskému právu. In *Právni rozhledy*. 2003, č. 8, s. 413 a nasl.

Spríevodná literatúra: ELIÁŠ, K. Noblesa civilistické tradície a postmoderné prístupy k občanskému právu. In *Právni rozhledy*. 2003, č. 8; LUBY, Š. *Dejiny súkromného práva na Slovensku*. Bratislava : Knižnica právnickej jednoty, 1946; LAJŠOVÁ, R., TOMKA, D. Výkladový princíp contra preferentem. In *Bulletin slovenskej advokácie*. 2013, č. 7 – 8; MELZER, F. *Metodologie nalézání práva. Úvod do právní argumentace*. 2. vyd. Praha : C. H. Beck, 2011; OVEČKOVÁ, O. Vplyv novely § 52 Občianskeho zákonníka na aplikovateľnosť Obchodného zákonníka. In *Právny obzor*. 2015, č. 4; OVEČKOVÁ, O. Absencia intertemporálnych ustanovení a retroaktívna právnej normy. In *Súkromné právo*. 2015, č. 9; OVEČKOVÁ, O. Vzťah Obchodného zákonníka a Občianskeho zákonníka s akcentom na vybrané inštitúty obchodného záväzkového práva. In *Právny obzor*. 2008, č. 4; ŠIRICOVÁ, L. Analogické aplikovanie *lex specialis* na *lex generalis*: Metóda spolužitia Obchodného a Občianskeho zákonníka. In *Súčasnosť a perspektívy právnej regulácie obchodných zmlúv*. Košice : UPJŠ, 2009.

I. Pôsobnosť Obchodného zákonníka a jeho systém

1. Pôsobnosť Obchodného zákonníka

Pôsobnosťou Obchodného zákonníka rozumieme vymedzenie rozsahu spoločenských vzťahov, na ktoré sa Obchodný zákonník aplikuje. Tým, že jeho pôsobnosť je obmedzená – oproti pôsobnosti Občianskeho zákonníka, ktorý sa uplatní subsidiárne na všetky súkromnoprávne vzťahy – je právom špeciálnym (*lex specialis*). Rozlišujeme vecnú, osobnú, priestorovú a časovú pôsobnosť.

Pôsobnosť
Obchodného
zákonníka

Vecná pôsobnosť Obchodného zákonníka vymedzuje skutkovú charakteristiku prípadov, ktoré sú upravené právnymi normami obšiahnutými v Obchodnom zákonníku. Je determinovaná predmetom právnej úpravy, ktorý je vymedzený v úvodnom ustanovení (§ 1 ods. 1 OBZ).

Vecná
pôsobnosť

Predovšetkým je to úprava **postavenia podnikateľov** obsahujúca reguláciu podnikateľa a podnikania, podniku, obchodného majetku, obchodného imania, úpravu obchodného mena a jeho ochrany, ako aj konania podnikateľa. Ďalej upravuje všeobecné otázky týkajúce sa obchodných spoločností a otázky ich založenia, vzniku, vnútornej organizácie a riadenia obchodných spoločností a družstiev, ako aj ich zrušenie a zánik. Obchodný zákonník teda upravuje nielen postavenie podnikateľov všeobecne, ale aj vznik a fungovanie obchodných spoločností a družstiev. Postavenie podnikateľských subjektov však upravujú aj iné právne predpisy (napr. živnostenský zákon, zákon o štátnom podniku). Voči týmto má Obchodný zákonník spravidla povahu všeobecného predpisu. To znamená, že sa aplikuje Obchodný zákonník, pokiaľ osobitný zákon neobsahuje odchylnú úpravu.

Ďalej je to úprava **obchodných záväzkových vzťahov**, ktoré sú upravené v tretej časti Obchodného zákonníka. Z právnej úpravy vyplýva, že nie všetky záväzkové vzťahy, ktoré vznikajú medzi podnikateľmi, sa spravujú Obchodným zákonníkom a, naopak, v niektorých prípadoch sa Obchodný zákonník aplikuje aj na vzťahy, ktoré vznikajú medzi podnikateľmi a inými osobami než podnikateľmi pri ich podnikateľskej činnosti.

Do pôsobnosti obchodného kódexu patrí aj úprava **niektorých iných vzťahov súvisiacich s podnikaním**, napríklad vzťahov týkajúcich sa obchodného registra, vedenia účtovníctva podnikateľov, ako aj účasti na hospodárskej súťaži, a úprava nekalej súťaže.

Osobná pôsobnosť

Osobná pôsobnosť Obchodného zákonníka spočíva v druhovom vymedzení právnych subjektov, t. j. **vymedzuje, ktorým osobám je právny predpis adresovaný**. Obchodný zákonník je adresovaný predovšetkým podnikateľom, ale ustanoveniami Obchodného zákonníka sa spravujú aj vzťahy iných osôb než podnikateľov, ak tak ustanovuje samotný Obchodný zákonník (napr. § 4 OBZ) alebo osobitný zákon. Ide o rôzne subjekty, medzi ktoré radíme napríklad súťažiteľov (§ 41 OBZ), subjekty verejného práva (§ 261 ods. 3 OBZ) pri zabezpečovaní verejných potrieb alebo vlastnej prevádzky (§ 261 ods. 2 OBZ). Obchodným zákonníkom sa však spravujú aj nepodnikatelia, a to tak právnické osoby, ako aj fyzické osoby (§ 261 ods. 6 a § 262 OBZ), a dokonca aj spotrebiteľia (napr. v prípade nekalej súťaže).

Územná pôsobnosť

Teritoriálna (priestorová) pôsobnosť Obchodného zákonníka znamená, že Obchodný zákonník platí na území Slovenskej republiky okrem niektorých výnimiek (napr. pri hospodárskej súťaži). Pravidlá medzinárodného práva súkromného môžu viesť k záveru, že sa uplatní aj v prípadoch, ktoré nemajú vzťah k teritóriu Slovenska.

Môže sa tak stať v prípade, ak si zahraničné subjekty zvolia slovenské právo ako rozhodné právo pre ich súkromnoprávny vzťah s cudzím prvkom.

Časová pôsobnosť

Časová pôsobnosť Obchodného zákonníka vyjadruje, kedy sa začne a kedy končí účinnosť Obchodného zákonníka, resp. či v čase, kedy sa skúma časová pôsobnosť, Obchodný zákonník je alebo nie je účinný. Časová pôsobnosť je vyjadrená v § 763 OBZ, prípadne v ďalších ustanoveniach o účinnosti noviel Obchodného zákonníka. Uvedené ustanovenia vychádzajú zo zásady **základu retroaktivity zákona**, to znamená, že Obchodným zákonníkom sa spravujú právne vzťahy, ktoré vznikli odo dňa jeho účinnosti (od 1. januára 1992).

Pravidlá časovej pôsobnosti zohrávajú osobitnú úlohu v prípade **novelizácie Obchodného zákonníka**. Nie vždy zákonodarca upraví osobitné intertemporálne pravidlo pre danú novelizáciu. Vtedy je možné aj z existujúcich

prechodných ustanovení Obchodného zákonníka vyvodit' nasledujúce zovšeobecňujúce závery:

- Právne následky **porušenia zmluvy** sa spravujú podľa právnej úpravy účinnej v čase uzatvorenia zmluvy, aj keby k porušeniu došlo za účinnosti neskoršej úpravy (§ 763 ods. 1 a § 763a OBZ).
- Legislatívne zásahy do **vnútorných vzťahov v rámci obchodných spoločností** a družstiev sú spravidla prípustné a neskoršie novely sa týkajú aj tých obchodných spoločností a družstiev, ktoré boli založené pred účinnosťou novelizácie (§ 764 a § 765 OBZ). Zákonnodarca spravidla ukladá určitú lehotu, v ktorej majú tieto subjekty svoje pomery prispôbiť zmenám v právnej úprave.
- Novelizácia pravidiel upravujúcich **nekalú súťaž** sa vzťahuje na posúdenie konania, ku ktorému došlo po nadobudnutí jej účinnosti.

Napokon treba upozorniť aj na možné **obmedzenie pôsobnosti Obchodného zákonníka** vyplývajúce z § 756 OBZ, v zmysle ktorého sa ustanovenia Obchodného zákonníka použijú, len ak medzinárodná zmluva, ktorou je Slovenská republika viazaná a bola uverejnená v Zbierke zákonov SR, neobsahuje odlišnú úpravu. V tejto súvislosti je smerodajný čl. 7 ods. 5 Ústavy SR, pokiaľ ide o medzinárodné zmluvy, ako aj čl. 7 ods. 2 Ústavy SR, pokiaľ ide o právne záväzné akty Európskych spoločenstiev a Európskej únie, ktoré majú prednosť pred zákonmi Slovenskej republiky.

Obmedzenie pôsobnosti Obchodného zákonníka

2. Systém Obchodného zákonníka

Systém obchodného práva nie je jednoznačne ustálený. Jeho rozsah sa buď rozširuje, alebo zužuje v závislosti od prístupu jednotlivých autorov k tejto pojmovej kategórii. Normatívny základ obchodného práva, ktorým je Obchodný zákonník, je však systematicky usporiadaný. Obchodné právo okrem Obchodného zákonníka tvoria aj viaceré ďalšie významné právne predpisy, ktoré tiež ovplyvňujú systematicku obchodného práva. Systematika Obchodného zákonníka sama osebe nie je rozhodujúca pre systém obchodného práva. Vnímanie systému Obchodného zákonníka je dôležité nielen z pedagogického hľadiska, ale uľahčí aj pochopenie vzťahu Obchodného zákonníka a Občianskeho zákonníka.

Systém Obchodného zákonníka

Tak, ako je právny poriadok vnútorne členený a usporiadaný do určitého systému, tak aj každá právna disciplína má svoju vnútornú štruktúru, vnútorný

Systém obchodného práva

system, ktorý napomáha jej lepšiemu porozumeniu. Služi tak primárne pedagogickým účelom.

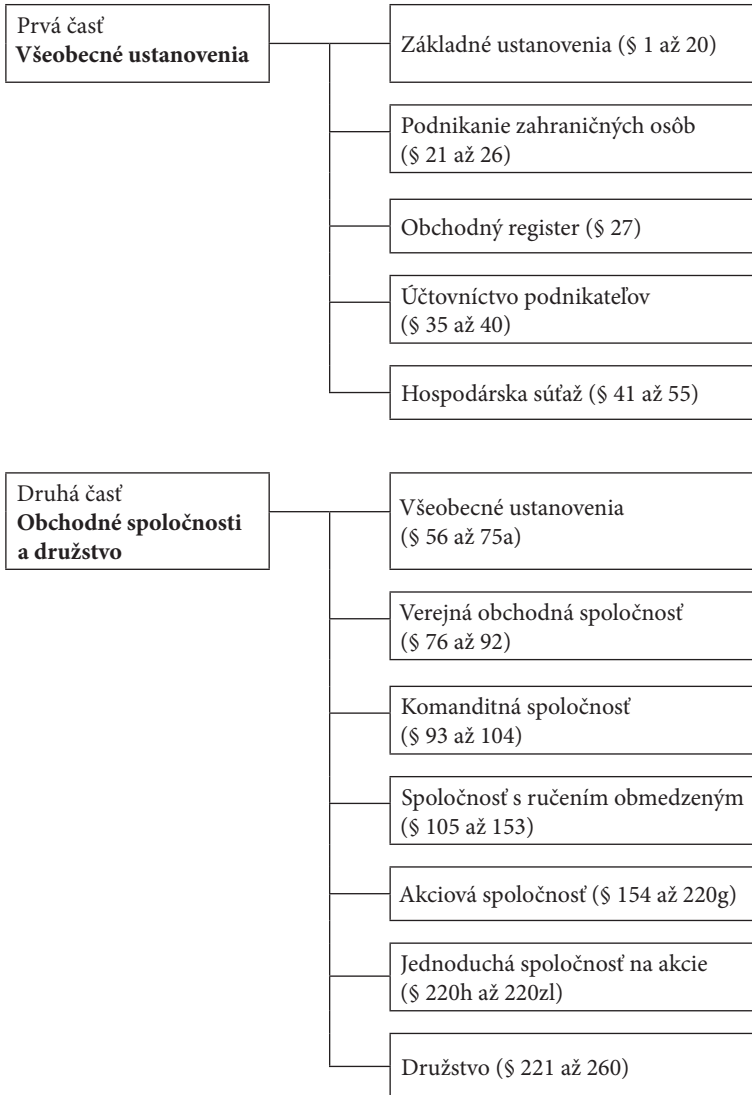
Keďže neexistuje jednotný prístup k vymedzeniu obchodného práva, nenájdeme ani ustálený **system obchodného práva**. Mohli by sme opäť rozlišovať medzi viacerými systémami obchodného práva (ako vedeckej či pedagogickej disciplíny alebo legislatívny system obchodného práva). System obchodného práva je v našom prostredí výrazne ovplyvnený systémom Obchodného zákonníka a naopak. Napriek tomu platí, že systematika obchodného práva nie je totožná so systematikou Obchodného zákonníka, už aj preto, lebo do obchodného práva patria aj ďalšie právne predpisy.

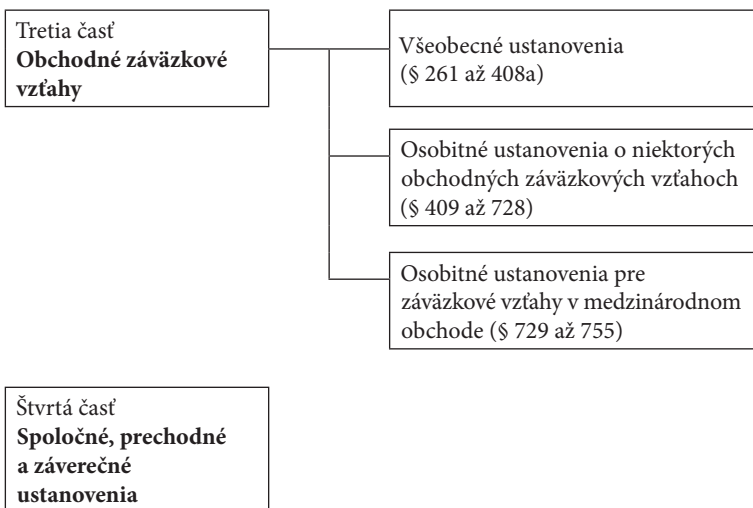
V systéme obchodného práva môžeme rozlišovať medzi všeobecnou a osobitnou časťou. **Všeobecnú časť obchodného práva** tvoria základné pojmy vymedzujúce rozsah pôsobnosti obchodného práva a základné právne kategórie či právne inštitúty, ktoré umožňujú podnikateľovi realizovať svoju podnikateľskú činnosť. Z hľadiska povahy právnej úpravy ide primárne o súkromnoprávnu úpravu obsahujúcu aj určitý rozsah verejnoprávnej úpravy. **Osobitná časť obchodného práva** obsahuje skôr konkrétne prostriedky, ktorými sa podnikateľská činnosť realizuje, či už ide o formy podnikateľskej činnosti (obchodné spoločnosti), alebo záväzkové vzťahy, do ktorých podnikateľ vstupuje. Do osobitnej časti radíme aj s obchodným právom súvisiace, resp. hraničné právne úpravy, ako sú medzinárodný obchod, časti procesného práva a pod. Nejde však o jediné možné rozdelenie a ako každé myšlienkové rozdelenie, aj toto je determinované zvolenými kritériami. Jeho pridaná hodnota je obmedzená.

Štruktúra Obchodného zákonníka

Systematika Obchodného zákonníka sa odvodzuje od zvoleného východiska kodifikácie obchodnoprávnych vzťahov, t. j. od vymedzenia predmetu úpravy Obchodného zákonníka. Predmetom úpravy Obchodného zákonníka (na rozdiel od predmetu obchodného práva) sú len tie otázky, ktoré výslovne upravuje Obchodný zákonník. System Obchodného zákonníka je zhmotnený v jeho štruktúre. Delí sa na štyri časti, ktoré sa následne delia na hlavy, diely a oddiely. Sú zoskupené do logických celkov, pričom dve nosné časti – právo obchodných spoločností a obchodné záväzkové právo – obsahujú aj všeobecnú úpravu vyňatú takpovediac pred zátvorku.

Diagram: Základná štruktúra Obchodného zákonníka

II. Vzťah obchodného práva a občianskeho práva, vzťah Obchodného zákonníka a Občianskeho zákonníka

Vzťah
obchodného
a občianskeho
práva

Vzťah obchodného práva a občianskeho práva je problémom ich doktrinálneho chápania. Už sme uviedli, že obchodné právo je špeciálnym súkromným právom, resp. jedným zo špeciálnych súkromnoprávnych systémov právnej regulácie. Právne vzťahy regulované obchodným právom sú súkromnoprávne vzťahy s určitými špecifickými prvkami (podnikateľské riziko a profesionalita podnikateľa), ktoré ich odlišujú od ostatných občianskoprávnych vzťahov.

Pre praktickú aplikáciu (nielen obchodného práva) však nie je dôležitá otázka vzťahu právnych odvetví, ale **správna identifikácia konkrétnej právnej normy, ktorá sa má použiť na určitý okruh právnych vzťahov**. Keďže tak obchodné právo, ako aj občianske právo obsahujú rôzne právne normy, manifestuje sa vzťah obchodného práva a občianskeho práva najviac v otázke, pravidlo ktorého predpisu sa má na konkrétny vzťah použiť.